

Slovensko morsko ribištvo v svojem izginjanju

IZVLEČEK

Za razvoj ribištva v Tržaškem zalivu so izjemnega pomena njegove geografske značilnosti, ki vplivajo na oblikovanje posebnih izhodiščnih razmer za razvoj te gospodarske dejavnosti. V zadnjem času je moč opaziti, da njen pomen hitro nazaduje, kar kažejo tudi statistični podatki. Ribolov se opušča oziroma postaja dopolnilna dejavnost. Veliko ribičev se namreč v poletnem času ukvarja s turističnimi dejavnostmi. Za ohranitev ribištva Evropska unija zagotavlja finančno podporo in druge oblike pomoči.

Ključne besede: pomorska geografija, ribištvo, ribolov, Tržaški zaliv, Slovenska Istra

ABSTRACT

Slovenian marine fishing industry in its disappearance

The geographical characteristics of the Gulf of Trieste are extremely important for the development of the fishing industry in the area, because they affect the formation of specific starting conditions for the development of this economic activity. In recent times, its importance has been declining considerably, which is also evidenced by statistical data about marine industrial fishing. Fishing has slowly been abandoned or turned into a complementary activity. Namely, many fishermen engage in tourist activities during the summer. To preserve the fishing industry the European Union provides financial support and assistance.

Key words: maritime geography, fishing industry, fishing, Gulf of Trieste, Slovenian Istra

Morsko ribištvo je gospodarska dejavnost primarnega sektorja (Senegačnik in Drobnjak 2008), ki zajema lovljenje rib in drugih morskimi organizmov (Korošec 2018). S tem ima poglavitno vlogo pri izkoriščanju morskih virov, obenem pa je pomembno povezano z vejo živilske industrije, ki se ukvarja s predelavo rib in drugih morskih organizmov (Stražičič 1984). V Slovenski Istri je tradicionalna gospodarsko dejavnost, saj je na tem območju prisotno že več stoletij (Senegačnik 2012). Ribištvo je doživljalo številne spremembe in imelo v posameznih zgodovinskih obdobjih različnih gospodarski pomen, kar je posledica zgodovinske pripadnosti Istre različnim državam. Te so na področju ribiške zakonodaje določale različna pravila o ribolovu, opazen pa je tudi vpliv številnih nemirov in vojn, ki so se v preteklosti dogajali na tem območju in tako ali drugače vplivali na ribolovno dejavnost (Požar 2022). Čeprav je bilo slovensko ribištvo včasih, predvsem v Izoli – osrednjem slovenskem priobalnem mestu, ki ga povezujemo z ribištvom (Rogelja Caf in Janko Spreizer 2020) – pomembna gospodarska dejavnost (Gombač 2020), se v zadnjem času njegov pomen opazno zmanjšuje (Senegačnik 2012). Ribištvo namreč postaja vse manj pomembna gospodarska dejavnost (Požar 2022), še več rekli bi lahko celo, da slovensko ribištvo propada (Senegačnik 2012).

Namen prispevka je osvetlitev ene od pomembnejših tem v sklopu slovenske pomorske geografije, to je področja gospodarskogeografskih značilnosti morskega ribištva v Sloveniji. Najprej so predstavljene izhodiščne razmere za razvoj ribištva v Tržaškem zalivu, v nadaljevanju pa je v ospredju analiza stanja na področju slovenskega morskega ribištva v zadnjem desetletju, pri čemer so izpostavljeni statistični podatki, ki se nanašajo na to dejavnost, ter razlogi za njegovo opuščanje. Omenjene so tudi preusmeritve iz ribištva v druge dejavnosti ter finančne spodbude Evropske unije za njegovo ohranitev. Osnovna metoda, uporabljena pri pripravi prispevka, je analiza znanstvene in strokovne literature ter virov, ki so za obravnavano tematiko relevantni. V analizo so vključeni tudi številni statistični podatki, ki jih je bilo treba ustrezno obdelati in interpretirati.

Avtor besedila in fotografij:
LUKA POŽAR, diplomirani geograf
 (UN) in diplomirani zgodovinar (UN),
 študent dvopredmetnega pedagoškega
 magistrskega študijskega programa
 2. stopnje Geografija – Zgodovina
 Fakulteta za humanistične študije
 Univerze na Primorskem,
 Titov trg 5, 6000 Koper
 E-pošta: luka.pozar@gmail.com

COBISS 1.02 pregledni znanstveni članek

Izhodiščne razmere razvoja ribištva v Tržaškem zalivu

Geografske značilnosti Tržaškega zaliva vplivajo na oblikovanje svojstvenih izhodiščnih razmer za razvoj ribištva v njem (Požar 2022). Velik vpliv na dinamiko v Tržaškem zalivu živečih morskih organizmov imajo predvsem fizikalne lastnosti morske vode, nezanimljiv pa ni niti vpliv morskega toka. Ta navkljub šibkosti v Tržaški zaliv prinese več vrst organizmov, ki sicer tukaj ne živijo stalno (Ogrin in Plut 2009). Po ugotovitvah morskih biologov je obravnavano območje zelo bogato z različnimi vrstami flore in favne, vendar se populacije nekaterih v Jadranskem morju hitro zmanjšujejo oziroma so že skoraj na robu izumrtja (Lipej in Kerma 2012). Izjemna raznolikost morskih organizmov izhaja iz bogate primarne proizvodnje fitoplanktona in zooplanktona, kar je posledica bogatega dotoka sladkih voda in organskih snovi s kopnega (Levstik in Mrzlić 2014).

Izjemni vrstni pestrosti in raznolikosti Tržaškega zaliva (Lipej in Kerma 2012; Levstik in Mrzlič 2014) je precejšnje nasprotje nasproti njegova količinska osiromašenost. Količinsko siromašno je pravzaprav celotno Jadransko morje, zato so se že v času Jugoslavije pojavljale ideje o organiziranju ribolova na odprtih morjih in oceanih, da bi se s tem zmanjšala odvisnost od uvoza surovin za ribjo predelovalno industrijo (Davidović 1975). Tudi v sedanjih časih smo precej odvisni od uvoza. Zaradi vrstne pestrosti Tržaškega zaliva ribiči sicer letno nalovijo okrog sto vrst različnih morskih organizmov, nekdanj količinsko najpomembnejših vrst rib, kot sta sardela in sardon, pa zaradi prelova primanjkuje. S tem se povečuje odvisnost slovenskega trga od uvoza. Uvažamo predvsem plavo ribo, lignje, tune, francoske kapesante, losose ter še nekaj drugih vrst rib, mehkužcev in školjk (Širok 2019).

Ogroženost ribolova v Tržaškem zalivu je tudi posledica prelova, prevelike izrabe določenega naravnega vira (Lipej in Kerma 2012) oziroma, da se z ribolovom odstrani preveč lovnih rib (Korošec 2018) – in njegove kolateralne škode oziroma prilova – morskih organizmov raznih vrst, ki se poleg tarčnih organizmov ulovijo v ribiške mreže ali druga ribolovna orodja. Prelov pravzaprav povzroča prilov, zaradi slednjega pa sta Tržaški zaliv, še posebej slovensko morje, precej ogrožena z vidika biotske raznovrstnosti (Lipej in Kerma 2012).

Tržaški zaliv je ekološko zelo občutljiv, kar je posledica njegovih majhnih di-

menzij, šibkih morskih tokov (Ogrin in Plut 2009), plitvosti in posledično majhne količine vode (Orožen Adamič 1999). Pozno spomladi in jeseni, ko je dotok sladke vode s kopnega največji, se v morju poveča količina hranil, predvsem fosfatov in nitratov, kar povzroča cvetenje morja. Velika količina hranilnih snovi povzroča nastanek čezmerne fitoplanktonske biomase, ki se zaradi prevelike količine ne more porabiti v prehranjevalni verigi, ne more pa se niti razkrojiti, ampak se kopiči kot raztopljen organski snov. Ob preseženi topnosti se izloči kot sluz in povzroča sluzenje morja. Lepljiva snov lebdeče organizme in nežive delce zlepi v velike spletke, ki tonejo na morskno dno. Pri gnitju se porabi velika količina kisika, zaradi njegovega pomanjkanja pa prihaja do poginov morskih organizmov na morskem dnu (Ogrin in Plut 2009).

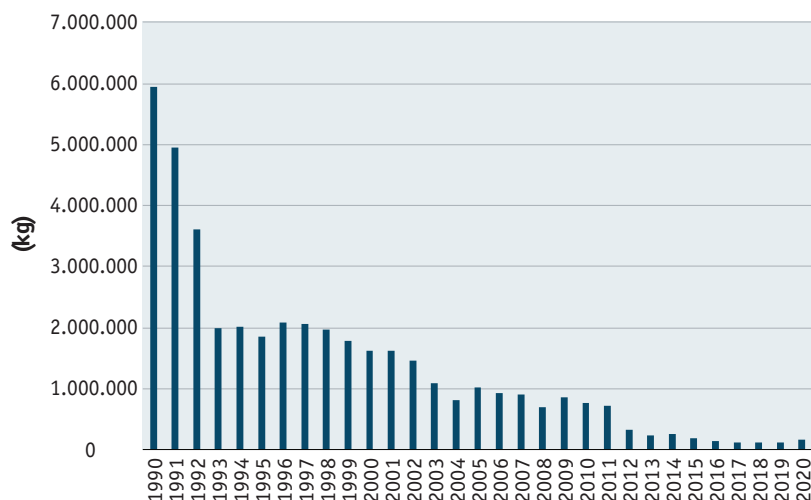
Do sprememb ribolovnih razmer prihaja tudi zaradi podnebnih sprememb. Kot posledica tropifikacije

Sredozemskega morja so bili zaznani že številni primeri širjenja toploljubnih vrst rib proti severu, kar pomeni, da tudi v Tržaški zaliv prihajajo nove ribje vrste (Lipej in Kerma 2012).

Slovenski morski gospodarski ribolov v številkah

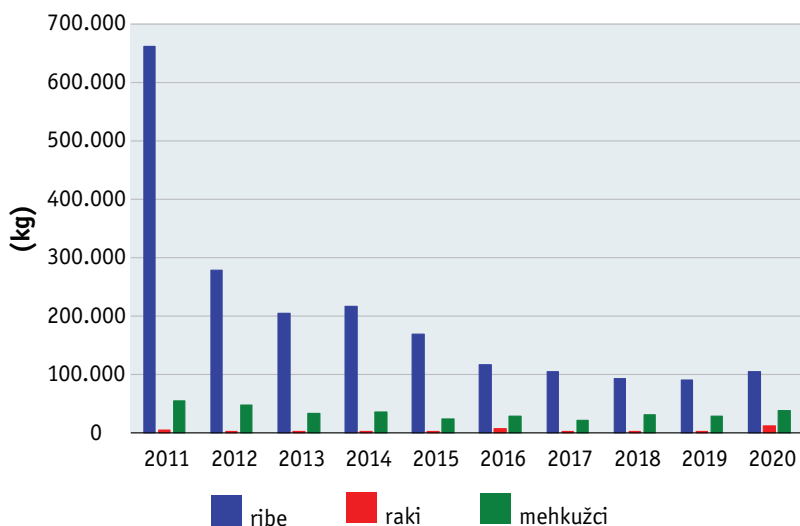
Statistični podatki o morskem gospodarskem ribolovu se osredotočajo na obdobje od leta 2011 do leta 2020, vendar je na sliki 1 zaradi razpoložljivosti podatkov o količini ulovljenih morskih organizmov prikazano daljše obdobje, od leta 1990 do leta 2020. V tem času beležimo izrazito nazadovanje količine ulovljenih morskih organizmov. Ta se je s 5.947.368 kg leta 1990, kar je tudi največja količina v tem 30-letnem obdobju, do leta 2020 zmanjšala na vsega 155.363 kg. V 30-ih letih torej beležimo upad količine oziroma mase ulovljenih morskih živali za 5.792.005 kg. Indeks ulovljene količine morskih organizmov v obdobju od izhodišnega leta 1990 do leta 2020 je tako 2,61, kar pomeni,

Slika 1: Ulov morskih živali v Sloveniji med letoma 1990 in 2020 (vir: Statistični urad Republike Slovenije 2021a).

da je bila količina ulovljenih morskih organizmov leta 2020 za približno 97 % manjša od količine leta 1990 (Statistični urad Republike Slovenije 2021a). Zmanjšanje ulova je tudi posledica osamosvojitve Republike Slovenije, saj so slovenski ribiči zgubili pravico do ribolova v celotnem Jadranskem morju (Gombač 2020). Najmanjša količina ulovljenih morskih živali (120.740 kg) je bila zabeležena leta 2019 (Statistični urad Republike Slovenije 2021a).

Med ulovljenimi morskimi organizmi so v obdobju od leta 2011 do leta 2020 prevladovali ribe, kar je opazno na sliki 2. Največ, 660.759 kg, so jih ulovili leta 2011, najmanj, le 89.962 kg, pa leta 2019. Skupno je bilo v desetih letih ulovljenih 2.040.457 kg rib. Med ujetimi ribami so prevladovali sardele, v desetih letih so jih nalovili 516.536 kg (Statistični urad Republike Slovenije 2021a). Sardele skupaj s sardonimi, skušami in papalinami uvrščamo med male pelagične ribe oziroma tako imenovane male plave ribe (Levstik in Mrzlić 2014). Po ulovljeni količini so sledili moli s 347.157 kg (Statistični urad Republike Slovenije 2021a), ki jih skupaj z menolami, oradami, brancini, riboni, listi, robi, morskimi psi in še nekaterimi vrstami uvrščamo med pridnene vrste rib oziroma tako imenovane bele ribe (Levstik in Mrzlić 2014). Sledili so sardonimi z 284.043 kg, morski listi s 518.221 kg, cipilji z 99.614 kg in še 526.625 kg preostalih vrst rib. Za mnoge vrste rib ni podatkov oziroma ulov ni bil zabeležen, za veliko vrst pa je skupna masa v izbranem desetletnem obdobju premajhna, da bi lahko opredelili, katerih rib so

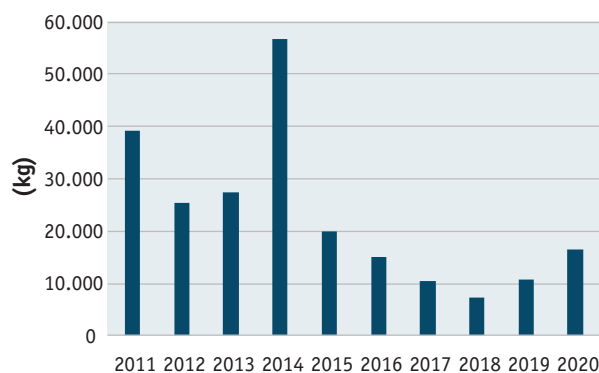

Slika 2: Ulov morskih živali v Sloveniji po vrstah (vir: Statistični urad Republike Slovenije 2021a).

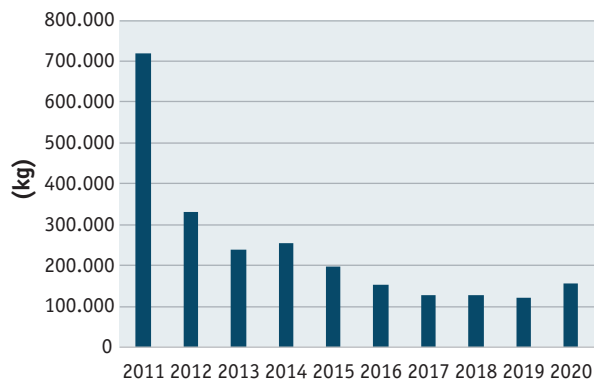
ulovili najmanj. Leta 2020 je bila pri raki največja količina organizmov ulovljena leta 2020, in sicer 12.572 kg, najmanjša, 627 kg, pa leta 2013. Skupno so v navedenem obdobju ulovili 35.216 kg rakov. Največ, 18.619 kg, je bilo tigrastih kozic, sledili sta morska bogomolka s 14.790 kg in trnočela rakovica s 1547 kg. Za njimi so se zvrstili plavajoča rakovica z 201 kg, morski pajek z 52 kg, jastog s 6 kg in rarog z 1 kg – za te rake podatki niso dostopni za vseh 10 let, saj ni bilo zadostnega ulova. Največ mehkužcev so ulovili leta 2011 (54.615 kg), najmanj (21.695 kg) pa leta 2017. V obravnavanem obdobju je bilo skupno ulovljenih 344.828 kg mehkužcev. Največ, 172.828 kg, je bilo moškatne hobotnice, sledila sta ligenj s 103.919 kg in sipa z 52.470 kg. Ulavljenih je bilo še 15.651 kg mehkužcev ostalih vrst, med katerimi je zaradi pomanjkanja podatkov težko določiti, katera vrsta je bila najmanj zastopana (Statistični urad Republike Slovenije 2021a).

Pri ribolovu prihaja tudi do ribolovnega zavrčka. Gre za živo težo morskih živali, ki jih ribiči, ki se ukvarjajo z gospodarskim ribolovom, zavržejo zaradi nizke tržne vrednosti, nedorastlosti ali drugih razlogov (Šimunović 2020). Kot prikazuje slika 3, je bil ribolovni zavrček največji leta 2014 (56.843 kg), najmanjši pa leta 2018 (7338 kg). Indeks ribolovnega zavrčka v obdobju od izhodiščnega leta 2011, ko je ribolovni zavrček dosegel 39.036 kg, do leta 2020, ko je bilo zavrženih 16.602 kg morskih organizmov, je tako 41,92, kar pomeni, da je bil ribolovni zavrček leta 2020 za približno 58 % manjši od ribolovnega zavrčka v letu 2011. Skupno je bilo v obravnavanem obdobju zavrženih 228.504 kg morskih organizmov.

V preglednici 1 je opazno, da je bilo v izbranem desetletju med vsemi vrstami ulova vsako leto zavrženih največ rib, izjema je leto 2014, ko je bilo zavrženih največ mehkužcev. Vsako leto

Slika 3: Ribolovni zavržek morskih živali v Sloveniji v letih 2011–2020 (vir: Statistični urad Republike Slovenije 2021b).

Slika 4: Masa iztovora ribjih proizvodov v Sloveniji v letih 2011–2020 (vir: Statistični urad Republike Slovenije 2021c).

so zavrgli najmanj rakov. Največ rib je bilo zavrnjenih leta 2011, najmanj pa leta 2018. Skupaj je bilo v desetih letih zavrnjenih 149.829 kg rib. Največ je bilo zavržene papaline – v desetih letih je bilo zavrnjenih 24.983 kg te vrste ribe, sledijo mol (22.166 kg), sardela (20.853 kg), modrak (18.852 kg), špar (10.584 kg) in ribon (10.042 kg). Težko je ugotoviti, katera vrsta ribe ima najmanjši zavržek, saj primanjkuje podatkov. Največ rakov so zavrgli leta 2011, najmanj pa leta 2013. V desetih letih so skupno zavrgli 1264 kg rakov, največ morske bogomolke (1259 kg), zaradi pomanjkanja podatkov pa ne moremo ugotoviti, katerih vrst rakov so zavrgli najmanj. Mehkužcev so največ zavrgli leta 2014, najmanj pa leta

2020. V desetih letih so jih skupno zavrgli 77.365 kg, največ bodičaste-ga voleka (52.638 kg), sledijo ligenj (18.525 kg), čokati volek (5304 kg), sipa (833 kg) in pritlikavi ligenj (59 kg). Za zavržek ostalih mehkužcev podatki niso dostopni (Statistični urad Republike Slovenije 2021b).

Pri iztovoru ribjih proizvodov govorimo o masi oziroma količini vseh iztovorjenih ribiških proizvodov na območju Slovenije (Šimunović 2020). Kot vidimo na sliki 4, je bilo največ ribjih proizvodov iztovorjenih leta 2011 (719.300 kg), najmanj pa leta 2019 (120.700 kg). Indeks mase iztovora ribjih proizvodov od izhodiščnega leta 2011 do leta 2020, ko

je bilo iztovorjenih 155.000 kg ribjih proizvodov, znaša 21,55, kar pomeni, da je bila leta 2020 masa iztovorjenih ribjih proizvodov za približno 78 % manjša od tiste v letu 2011 (Statistični urad Republike Slovenije 2021c). Pri iztovoru so poleg mase iztovora prikazani tudi podatki o njegovi vrednosti. Vrednost iztovora je zmnožek mase iztovorjenega ribiškega proizvoda v kilogramih in vrednosti enote iztovora, to je povprečne cene proizvoda v €/kg (Šimunović 2020). Podatki o vrednostih iztovora ribjih proizvodov so predstavljeni v preglednici 2 (Statistični urad Republike Slovenije 2021c).

Spremembe so opazne tudi na področju števila delovno aktivnih oseb v dejavnostih morskega gospodarskega ribolova. Kot je razvidno iz slike 5, je bilo največ delovno aktivnih oseb leta 2011 (126), najmanj pa leta 2019 (80). Največ zaposlenih v dejavnostih morskega gospodarskega ribištva je bilo leta 2011 (56), najmanj pa leta 2018 (31). V izbranem obdobju je bilo število zaposlenih v vseh letih manjše kot število samozaposlenih.

Preglednica 1: Analiza aktivnosti društev in vključenosti mladih (vira podatkov: APJES 2021; Terensko delo 2021).

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ribe (kg)	32.576	19.963	21.823	13.256	14.058	8372	7485	6417	9776	16.103
raki (kg)	523	102	28	62	104	203	37	40	/	165
mehkužci (kg)	5964	5272	5579	43.525	5652	6529	2851	881	778	334

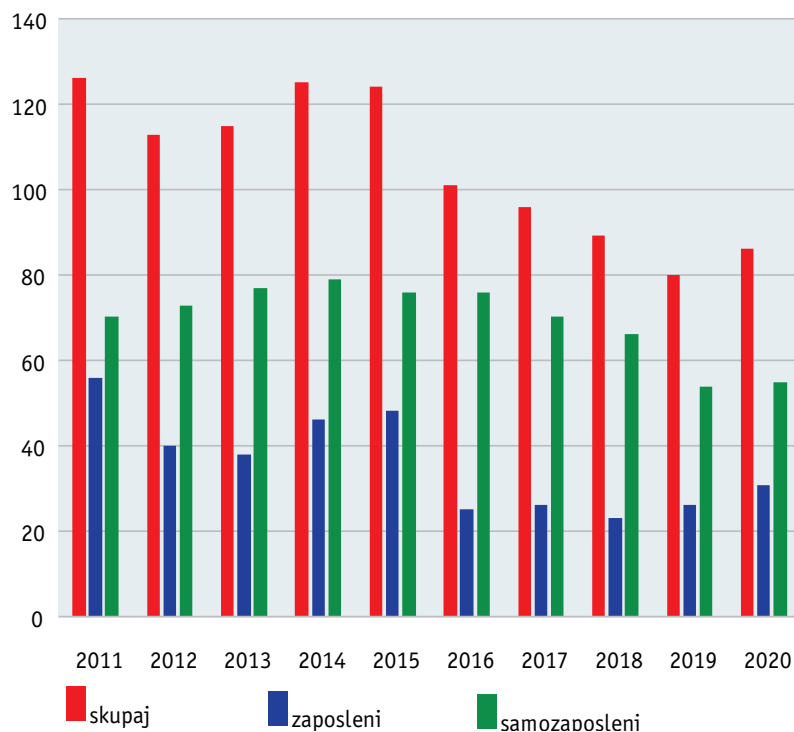
Preglednica 2: Vrednost iztovora ribjih proizvodov v Sloveniji v letih 2011–2020 (vir: Statistični urad Republike Slovenije 2021c).

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
vrednost iztovora (€)	2.052.691	1.465.166	1.231.686	1.287.226	1.274.470	1.084.014	888.567	863.764	877.421	1.221.689

Preglednica 3: Število delovno aktivnih oseb v dejavnostih morskega gospodarskega ribolova glede na način dela v Sloveniji v letih 2011–2020 (vir: Statistični urad Republike Slovenije 2021č).

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
polni delovni čas	93	78	73	71	63	50	45	45	38	33
skrajšani delovni čas	33	35	42	54	61	51	51	44	42	53
skupaj	126	113	115	125	124	101	96	89	80	86

Slika 5: Število delovno aktivnih oseb v dejavnostih morskega gospodarskega ribolova v Sloveniji v letih 2011–2020 (vir: Statistični urad Republike Slovenije 2021č).

Največ samozaposlenih v dejavnostih morskega gospodarskega ribištva je bilo leta 2014 (79), najmanj pa leta 2019 (54). Spremembe so opazne tudi pri pogostosti dela delovno aktivnih oseb v dejavnostih morskega gospodarskega ribolova. Kot je mogoče razbrati iz preglednice 3, je bilo največ oseb, zaposlenih za polni delovni čas, leta 2011, najmanj pa leta 2020. Največ oseb s skrajšanim delovnim časom (Statistični urad Republike Slovenije 2021č), to je oseb, ki na temelju dovoljenja za gospodarski ribolov izvajajo eno od dejavnosti v ribištvu kot stransko oziroma dopolnilno dejavnost (Šimunović 2020), je bilo leta 2015, najmanj pa leta 2011. Leta 2011 je bilo precej več zaposlenih za polni delovni čas kot zaposlenih s skrajšanim delovnim časom, v naslednjih letih pa se je število zaposlenih za polni delovni čas začelo zmanjševati, število zaposlenih s skrajšanim delovnim časom pa naraščati in je leta 2016 preseglo število zaposlenih za polni delovni čas (Statistični urad Republike Slovenije 2021č).

Zmanjševalo se je tudi število ribiških plovil. Po podatkih registra ribiških plovil je bilo leta 2007 registriranih 175 tovrstnih plovil, med katerimi so prevladovala starejša plovila, narejena v šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja, le 10 jih je bilo izdelanih po letu 2000. Prevladovala so plovila dolžine do 12 m (Ministrstvo za kmetijstvo in okolje 2013). Leta 2014 je bilo registriranih 142 plovil (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2015), namenjenih malemu priobalnemu ribolovu, leta 2020 pa 136. Po

Slika 6: Manjša ribiška plovila v izolskem mandraču (foto: Luka Požar).

podatkih iz leta 2020 so prevladovala starejša plovila, krajša od 6 m, in plovila, dolga od 6 do 12 m (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2021d).

Opuščanje morskega ribolova in preusmerjanje v turistične dejavnosti

Slovensko ribištvo, nekdanj pomembna gospodarska dejavnost, v sodobnem času izgublja pomen (Levstik in Mrzlič 2014). Kljub skromnim razsežnostim slovenskega morja je bil morski ribolov še na prehodu iz 20.

v 21. stoletje označen kot pomembnejša gospodarska panoga, vendar je bilo že takrat zaznati zmanjševanje števila ribičev (Repolusk 1999; Kladnik 2001). V zadnjem času je pomen ribolova bistveno manjši, dejali bi lahko, da naše ribištvo propada (Senegačnik 2012). Zaradi dviga življenjskega standarda je lovljenje rib v slovenskem morju izgubilo pomembno prehransko vlogo, ribolov se je preoblikoval v razvedrilno oziroma prostočasno dejavnost. Prehranjevalni vidik ribolova v Sloveniji tako spada med najbolj omejene v Evropi (Korošec 2018).

Upad slovenskega ribištva je bil znan že po osamosvojitvi Slovenije – zmanjšalo se je namreč ribolovno območje (Levstik in Mrzlič 2014), saj so slovenski ribiči izgubili pravico do ribolova v celotnem Jadranskem morju (Gombač 2020). S tem se je povečal pritisk na naše nacionalne vode (Levstik in Mrzlič 2014). Slovensko ribištvo se ne more enakovredno kosati s sodobnim ulovom rib za industrijsko predelavo (Repolusk 1999), zato se je povečal uvoz rib iz drugih držav. V tovarni za predelavo rib Delamaris d. o. o. – gre za nekdanjo znamenito izolsko tovarno,

katere korenine segajo v leto 1879, leta 2014 pa se je proizvodnja iz Izole preselila v Pivko – ribe denimo uvažajo predvsem iz Španije (Kosmos, Petrović in Pogačar 2020).

Ribiči se pri svojem delu soočajo z nezanesljivim ulovom, saj se v ribolovnih sezonah pojavljajo občutna kolebanja (Rogelja 2006), ena od perečih problematik slovenskega morja pa je tudi prelov. Ta je tudi vzrok za prilov, ki je ena od največjih groženj biotski raznovrstnosti slovenskega morja in zaradi katerega je to precej izčrpano, kar je za ribištvo vse prej kot ugodno (Lipej in Kerma 2012).

Število zaposlenih s skrajšanim delovnim časom v dejavnostih morskega gospodarskega ribolova je presešlo število zaposlenih za polni delovni čas (Statistični urad Republike Slovenije 2021č). Čedalje več oseb se z ribištvom ukvarja kot z dopolnilno dejavnostjo, poleg katere se, denimo v sezoni, ko je ribolov omejen, ukvarjajo še z neko drugo dejavnostjo, na primer gostinstvom, oddajanjem sob v poletnih mesecih, zidarstvom, s prevozom potnikov in podobnim. Za določen del ljudi je preusmeritev v drugo dejavnost postala poglaviten vir zaslužka, čeprav je za zdaj tovrstna popolna preusmeritev še vedno v manjšini. Najpogostejša oblika preusmeritve je preusmeritev iz ribištva v turizem oziroma, po navedbah ribičev, gre v prvi vrsti za povezovanje ribištva in turizma.

Za takšno preusmeritev so se ribiči odločili predvsem zaradi izgube lovnih teritorijev ob osamosvojitvi dr-

žave in zakonskega predpisa, ki je v prvih letih po osamosvojitvi za šest mesecev prepovedoval kočarjenje, ribolov z vlečno ribiško mrežo, imenovano koč, ki drsi po morskem dnu. Poleg novonastale politične situacije po letu 1991 in takratne zakonodaje so vključevanju ribičev v turistično dejavnost botrovali tudi interes po večjem zaslužku, želja po raznolikosti dela v poletnih in zimskih mesecih ter popestritev delavnika. Eden od ribičev je hudomušno pripomnil: »*Z isto barko pozimi lovimo ribe in poleti turiste*«. Ribiči so se namreč pri usmeritvi v turizem odločili za dejavnosti, kot so panoramske vožnje, celodnevni pikniki in drugi izleti z gostinsko ponudbo, športni ribolov, pri katerem ribarijo obiskovalci, ter prikaz veččin ribolova. Gre za obliko turizma, ki naj bi gostom zagotavljala predvsem sprostitve in zabavo, lahko pa tudi izobraževanje, saj prek poletja na barki ostanejo tudi ribiški pripomočki (Rogelja 2006).

Spodbude in pomoči ribolovni dejavnosti

V sedemdesetih letih 20. stoletja je bila v Evropski uniji uvedena skupna ribiška politika, ki je bila od takrat večkrat posodobljena, nazadnje 1. januarja 2014. Gre za skupek pravil za urejanje evropskih ribiških flot in ohranjanje ribjih staležev. Namen Evropske unije je, da s skupno ribiško politiko zagotovi upravljanje skupnega vira ter vsem evropskim ribiškim flotam omogoči enak dostop do voda in ribolovnih območij Evropske unije, ribičem pa zagotovi pošteno konkurenco. Države, članice Evropske unije so zaradi prelova

sprejele tudi ukrepe za razvoj trajnostne ribiške industrije, ki dolgoročno ne bi ogrožala velikosti in produktivnosti ribje populacije. Skupna ribiška politika tako zajema ohranjanje morskih bioloških virov ter upravljanje ribištev in flot, ki te vire izkoriščajo, pa tudi finančne in tržne ukrepe za podporo njenemu izvajanju, sladkovodne biološke vire, akvakulturo, predelavo ter trženje ribiških proizvodov in proizvodov iz akvakulture (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2021a). Slovenija pravilom skupne ribiške politike sledi od vstopa v Evropsko unijo leta 2004 (Levstik in Mrzlić 2014).

Finančna sredstva za pomoč ribištvu je v obdobju od leta 2007 do leta 2013 zagotavljal Evropski sklad za ribištvo 2007–2013 s proračunom v višini 4,3 milijarde evrov. Njegov namen je bil pomoč ribištvu pri prilagajanju novonastalim razmeram, tako da bi lahko ribiški sektor gospodarsko preživel na okolju prijazen način. Posamezne države so izdelale strateške načrte in operativne programe, skladno s katerimi je potekalo financiranje projektov (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2021b). Pripravljen je bil tudi Operativni program za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013, ki je opredelil temeljne ukrepe za razvoj slovenskega ribištva, ribogojstva in predelave, pri čemer je sledil ciljem skupne ribiške politike, usmerjevalnim načelom za operativni program iz 19. člena osnovne uredbe Evropskega sklada za ribištvo ter analizi trenutnega stanja in smeri razvoja v sektorju (Ministrstvo za kmetijstvo in okolje 2013).

Za obdobje od leta 2014 do leta 2020 je bil potrjen Operativni program za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v Republiki Sloveniji za obdobje 2014–2020, ki je skupni programski dokument Republike Slovenije in Evropske komisije. S tem je nastala programska podlaga za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo. Gre za enega od petih evropskih strukturnih in investicijskih skladov, ki delujejo v medsebojnem dopolnjevanju z namenom omogočanja okrevanja gospodarstva in ustvarjanja novih

delovnih mest v Evropi. Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo ima pomembno vlogo za podpiranje ribičev pri prehajanju na trajnostni ribolov in podpori obalnim skupnostim pri diverzifikaciji gospodarstva, obenem pa financira projekte, ki so vezani na zaposlovanje in boljše kakovost življenja obalnih skupnosti ter hkrati omogoča enostavnejši dostop do finančnih sredstev. V omenjenem obdobju je bilo za izvajanje ukrepov v Republiki Sloveniji na razpolago 32.647.360,88 evrov; od tega jih je 24.809.114,00 evrov Slovenija prejela od Evropskega sklada

za pomorstvo in ribištvo, preostanek do navedenega skupnega zneska pa iz državnega proračuna (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2021c).

Pomemben instrument, ki bo v programskem obdobju od leta 2021 do leta 2027 podpiral izvajanje ciljev skupne ribiške politike, je Evropski sklad za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo 2021–2027. Tudi tukaj gre za podpiranje trajnostnega ribiškega sektorja Evropske unije ter od ribolovnih dejavnosti odvisnih obalnih skupnosti. S spodbujanjem modrega

Slika 7: Večja ribiška plovila ob glavnem izolskem pomolu (foto: Luka Požar).

gospodarjenja na področju ribištva in akvakulture bo podpiral rast in ustvarjanje delovnih mest ter obenem varoval morsko okolje. Sklad vsebuje tudi dve novosti. Prva je, da ukrepi niso vnaprej določeni, ampak države, članice na podlagi analize in potreb sektorja pripravijo lastne ukrepe, ki sledijo opredeljenim gospodarskim, socialnim in okoljskim ciljem. Druga novost je k rezultatom usmerjen pristop – na ravni celotne Evropske unije bodo tako določeni kazalniki rezultata, h katerim bodo usmerjene izvedene operacije (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2021č).

Zaključek

Na območju Tržaškega zaliva so prisotne svojstvene izhodiščne razmere za razvoj ribiške dejavnosti, predvsem njegove naravogeografske poteze, v prvi vrsti fizikalne značilnosti morske vode in šibki morski tokovi. Zaliv je vrstno precej pester, količinsko pa zelo siromašen; tako je ogrožen zaradi prelova in prilova. Majhna količina morske vode in šibki morski tokovi so vzrok za njegovo veliko ekološko občutljivost, zaradi podnebnih sprememb pa je bilo zaznano tudi širjenje toploljubnih vrst rib iz Sredozemskega morja proti severu.

V zadnjem desetletju je mogoče zaznati očitno zmanjšanje pomena morskega ribolova, kar se kaže tudi v statističnih podatkih. Zmanjšala se je količina ulovljenih morskih živali, posledično je nazadoval tudi ribolovni zavržek. Manjša kot nekoč je tudi masa iztovora ribjih proizvodov in posledično tudi njegova vrednost. Prav tako je manjše skupno število zaposlenih v dejavnostih morskega gospodarskega ribolova, pri čemer je samozaposlenih več kot zaposlenih. Zmanjšalo se je tudi število zaposlenih za polni delovni čas in obenem povečalo število zaposlenih za skrajšani delovni čas. Manjša je tudi velikost ribiške flote.

Slika 8: Barka Zlatoperka je v zimskem času namenjena ribolovu, v poletnem času pa turističnim dejavnostim (foto: Luka Požar).

Morski ribolov se v Sloveniji opušta. Razlogi za to so zmanjšanje ribolovnega območja ob osamosvojitvi države in posledično povečan pritisk na nacionalne vode, nekonkurenčnost ribičev v primerjavi s sodobnim industrijskim ribolovom – zato se je povečal tudi uvoz rib – in nezanesljiv ulov. Problematična je tudi izčrpanost slovenskega morja zaradi prelova in prilova. Vse več ljudi se z ribolovom ukvarja kot z dopolnilno dejavnostjo, ob njem se

ukvarjajo še z drugimi dejavnostmi, na primer gostinstvom, oddajanjem sob, zidarstvom, prevozom potnikov in še nekaterimi. Največ ljudi se je odločilo za preusmeritev iz ribištva v turizem – ribiči ribiške barke v času poletne sezone preuredijo, tako da so primerne za panoramske vožnje, celodnevne piknike in druge izlete z gostinsko ponudbo.

V želji po ohranjanju ribištva je Evropska unija ob sodelovanju Re-

publike Slovenije pripravila razne mehanizme finančnega podpiranja in pomoči tej gospodarski panogi, kot so na primer Evropski sklad za ribištvo 2007–2013, Operativni program za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v Republiki Sloveniji za obdobje 2014–2020 ter Evropski sklad za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo 2021–2027. Čas bo pokazal, kako uspešni so bili.

Viri in literatura

- Davidovič, D. 1975: Privredni značaj ribarske proizvodnje i perspektiva razvoja ribarstva in Jugoslaviji. Proizvodnja i prerada ribe: 1. kongres o proizvodnji ljudske hrane in Jugoslaviji, 10.–13. IX. 1975, Novi Sad, Beograd.
- Gombač, S. 2020: Razvoj in propad ribištva in konzervne industrije na primeru Izole. Zgodbe iz konzerve: zgodovine predelave in konzerviranja rib na severovzhodnem Jadranu. Ljubljana.
- Kladnik, D. 2001: Gospodarstvo in infrastruktura. Nacionalni atlas Slovenije. Ljubljana.
- Kosmos, I., Petrovič, T., Pogačar, M. 2020: Uvod. Zgodbe iz konzerve: zgodovine predelave in konzerviranja rib na severovzhodnem Jadranu. Ljubljana.
- Korošec, T. 2018: Ribiški slovar. Ljubljana.
- Levstik, S., Mrzlič, D. 2014: Ribiči priporočajo. Nova Gorica.
- Lipej, L., Kerma, S. 2012: Stanje in ogroženost biodiverzitete slovenskega morja. Geografija stika Slovenske Istre in Tržaškega zaliva. Ljubljana.
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2015: Operativni program za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v Republiki Sloveniji za obdobje 2014–2020. Medmrežje: http://ribiski-sklad.si/f/docs/Dokumenti/OP_ESPR_2014-2020_latest_version_SI.pdf (15. 12. 2022).
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021a: Skupna ribiška politika (SRP). Medmrežje: http://www.ribiski-sklad.si/Slovar_pojmov/Skupna_ribiska_politika_SRP_1/ (15. 12. 2022).
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021b: Evropski sklad za ribištvo 2007–2013. Medmrežje: http://www.ribiski-sklad.si/ESR_2007-2013_1/ (15. 12. 2022).
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021c: Uvod. Medmrežje: <http://www.ribiski-sklad.si/Uvod/> (15. 12. 2022).
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021d: Evropski sklad za pomorstvo, ribištvo in akvakulturo 2021–2027. Medmrežje: http://www.ribiski-sklad.si/ESPRA_2021-2027/ (15. 12. 2022).
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021d: Morski ribolov. Medmrežje: <https://www.gov.si teme/morski-ribolov/> (15. 12. 2022).
- Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, 2013: Operativni program za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013. Medmrežje: http://www.ribiski-sklad.si/f/docs/Dokumenti/OP_SLO.pdf (18. 12. 2022).
- Ogrin, D., Plut, D. 2009: Aplikativna fizična geografija Slovenije. Ljubljana.
- Orožen Adamič, M. 1999: Tržaški zaliv. Slovenija – pokrajine in ljudje. Ljubljana.
- Požar, L. 2022: Gospodarsko-geografske in gospodarsko-zgodovinske značilnosti slovenskega morskega ribištva s poudarkom na ribiškem mestu Izola: izbrana tema iz slovenske pomorske geografije in pomorske zgodovine. Zaključno delo. Oddelek za geografijo in Oddelek za zgodovino Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem. Koper.
- Repolusk, P. 1999: Koprška brda. Slovenija – pokrajine in ljudje. Ljubljana.
- Rogelja, N. 2006: Ribiči pripovedujejo: Etnografija ribištva med Miljskim in Savudrijskim polotokom. Koper.
- Rogelja Caf, N., Janko Spreizer, A. 2020: »Back to the future«: sprehod med ostanki ribiške industrije v Izoli. Zgodbe iz konzerve: zgodovine predelave in konzerviranja rib na severovzhodnem Jadranu. Ljubljana.
- Senegačnik, J. 2012: Slovenija in njene pokrajine. Ljubljana.
- Senegačnik, J., Drobňak, J. 2008: Obča geografija za 1. letnik gimnazij. Ljubljana.
- Statistični urad Republike Slovenije, 2021a: Morski gospodarski ribolov, ulov morskih živali v kilogramih, Slovenija, letno. Medmrežje: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1519101S.px> (20. 12. 2022).
- Statistični urad Republike Slovenije, 2021b: Morski gospodarski ribolov, ribolovni zavrček po vrstah vodnih živali v kilogramih, Slovenija, letno. Medmrežje: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1519108S.px> (20. 12. 2022).
- Statistični urad Republike Slovenije, 2021c: Morski gospodarski ribolov, iztovor ribjih proizvodov v tonah, Slovenija, letno. Medmrežje: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1519104S.px> (20. 12. 2022).
- Statistični urad Republike Slovenije, 2021č: Delovno aktivne osebe v dejavnostih ribištva, Slovenija, letno. Medmrežje: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1519109S.px> (19. 12. 2022).
- Stražičič, N. 1984: Pomorska geografija svijeta: pomorsko-ekonomska regionalna geografija svijeta. Zagreb.
- Šimunović, E. 2020: Statistike ribištva. Medmrežje: <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/8240> (12. 12. 2022).
- Širok, L. 2019: Pretirani izlov prinaša večjo odvisnost od uvoza rib. Medmrežje: <https://www.rtvsl.si/radio-koper/prispevki/novice/pretirani-izlov-prinasa-vecjo-odvisnost-od-uvoza-rib/495632> (17. 12. 2022).